

УСТУП

...У гудзе машын, тралеўбусаў, вулічнай гамане трэба ўмець чуйна слухаць, каб пераканацца, што тут, у старым горадзе, прыгожым сваёй непаўторнасцю, у голлі квітнеючых ліп шуміць ветрык, шапочуць таполі і вязы, а жоўтае лісце асенніх бяроз бязгучна спадае на дол. Тут, як і ўсюды, плывуць воблакі ў бяздонным небе, грае музыка вечнасці, гучыць мудрая песня прыроды. А калі яшчэ больш засяродзішся — пачуеш мелодыю даўніх муроў! У гэтым нам шмат дапамогуць дапытлівасць, жаданне і веды.

Пачнём наш шлях раніцай, калі толькі ўзыходзіць летняе сонца і абуджаецца стары горад. Пойдзем па вуліцах і завулках, паходзім па Замчышчы, плошчах і старадаўніх дварах, пакуль не патухне чырвонае неба за былой Нямігай і не запалыцца першыя зоркі.

Гісторыя — аб'ектыўны вопыт і калектыўная памяць нацыі. Як асобны чалавек без памяці аб сваім пражытым жыцці, аб сваім учарашнім дні не можа паўнажна існаваць сацыяльна і культурна ў грамадстве, не можа назапашваць вопыт, духоўна развівацца, так і народ без гісторыі губляе сваю культурную, а ўрэшце і сацыяльную перспектыву. Пашана да спадчыны народа ёсць маральная якасць, выпрацаваная развіццём культуры чалавецтва. Таму веданне гісторыі сваёй Бацькаўшчыны абавязкова для кожнага.

Наша сучаснасць ёсць развіццё нашай гісторыі. І чым глыбей мы будзем вывучаць і ведаць былое, тым лепш здолеем ацаніць каштоўнасці сучаснага, тым багацей зможам развіваць сваю творчасць і культуру.

Мінск — горад малады і адначасна вельмі стары. Хаця яму больш за 900 гадоў, але раней ён ніколі не быў сталіцай і нават вялікім горадам, такім, скажам, як Полацк, Магілёў, Гродна, Віцебск. Дарэчы, да XIX ст., а таксама ў 1920—1930 гг. наш горад ад самага заснавання ў XI ст. называўся Менскам (Меньскам). З 1919 г. Мінск — сталіца БССР. К

пачатку 40-х гг. насельніцтва Мінска павялічылася больш чым у два разы. Перад вайной у горадзе было каля 240 тысяч жыхароў, а ў 1944 г., адразу пасля вызвалення, — не больш за 50 тысяч; цяпер тут жыве звыш паўтара мільёна чалавек.

Мінск быў моцна разбураны вайной. Шпаркі пасляваенны рост і разбудова горада стварылі шмат у каго ўяўленне аб яго маладосці, аб адсутнасці ў ім гістарычнай спадчыны. На самай справе гэта не так, гэта памылка, выкліканая шэрагам прычын. Па-першае, пасляваенным абнаўленнем насельніцтва Мінска, большасць якога кепска арыентаваўца ў гісторыі і традыцыях горада; па-другое, занябданнем, у якім знаходзілася гістарычная забудова, ацалелая пасля вайны; нарэшце, па-трэцяе, не зусім уважлівымі адносінамі да горадабудаўнічай спадчыны, што прывяло да страты значнай часткі гістарычнай забудовы і некаторых помнікаў гісторыі і культуры. І ўсё ж гістарычны цэнтр старога Мінска, асобныя яго вуліцы, даўнія прадмесці і іншыя гістарычныя мясціны захаваліся.

Па сённяшні дзень існуюць у цэнтры старога горада мурны старажытных кляштараў і даўніх святынь, здранцвела вісяць літыя званы на вежах, ацалелых у часы ліхалеццяў, і голас стагоддзяў знямеў у іх горлах. Крані — загудуць. Ды, ці толькі званы! Дакранёмся да камянёў, да чырвоных цаглін і ўявім, што трыста гадоў назад, гэтак жа як мы сёння, іх гладзілі рукі безыменнага мінскага майстра. Прыгледзімся — вось ён пакінуў знак ад кельмы, а вось і адбіткі пальцаў таго чалавека скамянелі ў абпаленай гліне.

У старажытнасці мастацтва развівалася ў рэлігійнай форме. Даўней нават само мысленне чалавека было рэлігійным. Але мы павінны ведаць, што помнікі гісторыі і культуры — змахі цэркваў і касцёлаў, дамы гараджан і нават брук на вуліцах — усё гэта зроблена рукамі, розумам і талентам нашага народа. Гэта галоўныя крытэрыі, па якому мы вызначаем і цэннім культурную спадчыну.

Вядома, напрыклад, што езуіты, якія ў другой палове XVI ст. прыехалі ў Беларусь з Польшчы, непрыхільна ставіліся да беларускай мовы і адыгралі згубную ролю ў развіцці нашай старажытнай народнай культуры, бо праводзілі палітыку польскай экспансіі на беларускіх землях і паланізацыю насельніцтва. Але мы захоўваем і нават рэстаўрыруем будынкі, якія належалі калісьці езуіцкаму ордэну. Чаму мы гэта робім? Ды ўсё па той жа прычыне. Мы не блытаем архітэктурную, створаную, асэнсаваную і збудаваную народам, з ідэалогіяй яе часовых уласнікаў. Калі ж зірнуць глыбей, то і пабудавана ўся старадаўняя архітэктурна фактычна на народных сродкі. Бо адкуль жа мелі ў той час грошы багатыя фундатары, як не з працы народа? Таму помнікі дойлідства — гэта не толькі наш культурны скарб, але і матэрыяльны нацыянальны фонд. Мы павінны яго шанаваць, берагчы і ахоўваць ад разбурэння.

Веданне, захаванне і вывучэнне горадабудаўнічай спадчыны — гэта толькі першы этап яе аховы. Важна правільна вызначыць яе месца ў сацыяльна-культурнай структуры цяперашняга горада, знайсці адпаведнае прыстасаванне, тактоўна ўключыць у сучаснае жыццё, аднавіць страчанае, рэстаўрыраваць, абзначыць функцыі і перспектывы існавання. Толькі тады горад зможа жыць як гістарычны арганізм, засведчыць сваё бесперапыннае горадабудаўнічае культурнае развіццё, якое ў Мінска своеасаблівае, багатае і змястоўнае.